

บทนำ (Introduction)

1.1 ความหมายของการคลังรัฐบาล (Public Finance)

ในขณะที่เศรษฐกิจเฟื่องฟูในยุคทองเศรษฐกิจต่างๆมุ่งความสนใจไปในภาคการเงิน และนโยบายการเงินของรัฐ มีผู้ให้ความสนใจในภาคการคลังรัฐบาลน้อยมาก ประกอบกับการแสวงหารายได้จากทางภาคการเงินจะมีรายได้ที่คงงาม ธุรกิจต่างๆสามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องพึ่งพารัฐมากนักและเมื่อมีการเปิดเสรีทางการเงิน (BIBF) ทำให้ธุรกิจสามารถแสวงเงินกู้จากต่างประเทศที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำได้ โดยไม่ต้องมาแข่งขันกับรัฐบาลในการกู้ยืมเงินภายในประเทศ ในขณะที่เดียวกันผลการเปิดเสรีทางการเงินมีผลทำให้นโยบายการเงินลดประสิทธิภาพลง ดังนั้นการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจจึงต้องอาศัยจำเป็นต้องใช้นโยบายการคลังและเครื่องมือต่างๆทางการคลังและเมื่อเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจขึ้น ประชาชนทุกคนรับผลกระทบทำให้ประชาชนมีความสนใจในการคลังของรัฐบาลมากขึ้น

การคลังรัฐบาล (Public Finance) เป็นสาขาหนึ่งของวิชาเศรษฐศาสตร์ที่ศึกษาถึงเศรษฐกิจภาครัฐบาลในด้านรายได้ รายจ่าย หนี้สาธารณะของรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจ การใช้ นโยบายการคลังเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจ

ความหมายของการคลังรัฐบาลหรือการคลัง(Public Finance หรือ Government Finance) ได้มีผู้ให้คำนิยามไว้มากมาย ในที่นี้ขอยกตัวอย่างดังนี้

“การคลัง หมายถึงการดำเนินการเกี่ยวกับการเงินของรัฐบาลอันอาจจะแบ่งออกได้เป็น 4หมวดใหญ่ๆ คือการจ่ายเงิน การหารายได้(จากภาษีอากร และแหล่งอื่นๆ) การก่อหนี้สาธารณะ และนโยบายการคลัง” (คร.อรุณ ธรรมโน. ความรู้ทั่วไปการคลัง. กรุงเทพมหานคร: บริษัททปพร จำกัด, 2518. หน้า 1)

“การคลังรัฐบาล หมายถึงการคลังของประชาชนโดยส่วนรวม, ของรัฐหรือของสาธารณะในรูปที่รวมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งได้จัดระเบียบขึ้นภายใต้สถาบันของรัฐบาล ” (จานง สมประสงค์ และ ทองโรจน์ อ่อนจันทร์. การคลังรัฐบาล. คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2513. หน้า 4)

การคลัง (Public Finance) เป็นสาขาหนึ่งของวิชาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งศึกษาถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจภาครัฐบาลในด้านรายได้ รายจ่าย หนี้สาธารณะและการใช้นโยบายทางการคลังเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายในทางเศรษฐกิจที่ต้องการ” (จีระพันธุ์ ชีรานนท์; รศ. การคลัง. เอกสารประกอบคำบรรยายคณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2535. หน้า 1)

การคลังรัฐบาล ได้แก่การศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐบาลในฐานะที่เป็นหน่วยอิสระหน่วยหนึ่ง (The economics activity of government as a unit) ถือว่ารัฐบาลเป็นอิสระในการตัดสินใจ (Decision) เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาทั่วไป แต่การตัดสินใจของรัฐบาลมีลักษณะเป็นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างประชาชนจำนวนมาก” (สมนึก แดงเจริญ. การคลัง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2513. หน้า 7)

การคลังรัฐบาล เป็นการศึกษากิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจโดยจะพรรณนาและวิเคราะห์การใช้จ่ายและการแสวงหารายได้ รวมถึงเทคนิคต่างๆที่รัฐบาลได้นำมาใช้ (Richard, A. J., Public Finance. New York: McGraw-Hill Book Company, 1985, p. 3)

การคลังรัฐบาล คือการศึกษาถึงการใช้จ่ายและนโยบายภาษีของรัฐบาลที่มีผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ (Marlow, M. J., Public Finance Theory and Practice. New York: The Dryden Press, 1995. p. 3)

การคลังรัฐบาล เป็นวิชาทางเป็นวิชาทางเศรษฐศาสตร์แขนงหนึ่งที่มุ่งศึกษาถึงนโยบายและการดำเนินงานด้านการคลังของรัฐบาลเกี่ยวกับรายได้ของรัฐบาล (Government Revenue) รายจ่ายของรัฐบาล (Government Expenditure) หนี้สินของรัฐบาล (Government Debt) การดำเนินนโยบายการคลัง (Fiscal Policy) ตลอดจนผลกระทบของการคลังรัฐบาลที่มีต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม” (อเนก เขียวถาวร, รศ. การคลังรัฐบาล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2531.)

จากตัวอย่างของคำนิยามของผู้รู้ต่างๆที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจึงพอจะสรุปความหมายของคำว่า การคลังรัฐบาลได้ดังนี้

การคลังรัฐบาล (Public Finance) เป็นวิชาเศรษฐศาสตร์แขนงหนึ่งที่มุ่งเน้นศึกษาและวิเคราะห์ถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐบาลในด้านรายได้ รายจ่าย การก่อหนี้

สาธารณะ และนโยบายการคลัง ตลอดจนวิธีการและเทคนิคที่ใช้ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมส่วนร่วม

1.2 ความเป็นมาของวิชาการคลัง

ในการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องมิผู้นำและผู้นำจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจและชี้นำการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่ม ในอดีตพระเจ้าแผ่นดินจะเป็นผู้นำและจะเป็นผู้จัดหาหรือกระทำในสิ่งที่ประชาชนต้องการ (อาทิ การป้องกันประเทศจากการรุกรานของชาติศัตรู การให้ความยุติธรรมและการรักษาความสงบภายใน) ในขณะที่เดียวกัน การจัดหาตามที่ประชาชนต้องการก็มีต้นทุน ดังนั้นค่าใช้จ่ายต่างๆที่เกิดขึ้นประชาชนก็จะเป็นผู้จ่าย ซึ่งถือเป็นหน้าที่และภาระที่ต้องรับผิดชอบ เมื่อการปกครองเปลี่ยนแปลงไปจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราช (Monarchy) ไปเป็นระบอบต่างๆที่มีรัฐบาลเป็นผู้ปกครองแทนกษัตริย์ หน้าที่เหล่านี้จึงตกเป็นของรัฐบาล

ในระยะแรกนั้นหน้าที่ของรัฐบาลมีเพียง 3 ประการ คือ

1. รักษาความสงบภายใน
2. การป้องกันการรุกรานจากภายนอก
3. การให้ความยุติธรรมแก่ประชาชน

จากหน้าที่ของรัฐบาลจะเห็นว่ารัฐบาลมีจำเป็นต้องมีการใช้จ่ายเงินเพื่อดำเนินการตามหน้าที่ ดังนั้นรัฐบาลจำเป็นต้องแสวงหารายได้ ในความคิดของ อาคัมสมิธ (Adam Smith) เห็นว่ารายได้ของรัฐบาลควรมาจากแหล่งต่างๆ ดังนี้

1. รายได้จากทรัพย์สินหรือผลประโยชน์อื่นๆ ที่เป็นของรัฐบาล
2. รายได้จากภาษีอากร

ต่อมาในศตวรรษที่ 19 มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมเกิดขึ้นมีการอพยพประชากรจากภาคการเกษตรเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ในยุคนั้นได้เกิดปัญหาต่างๆเกิดขึ้น อาทิเช่น ปัญหาสุขภาพและความปลอดภัยของแรงงาน ปัญหาการสาธารณสุขส่วนรวม การผูกขาด ฯลฯ ทำให้รัฐบาลต้องมีหน้าที่เพิ่มขึ้น อาทิเช่น

1. การให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพคนงานและประชาชนทั่วไป อันเนื่องมาจากการผลิตหรือการจำหน่ายสินค้าและบริการที่เป็นอันตรายหรืออาจเกิดอันตรายแก่คนงาน

หรือประชาชนทั่วไป รัฐสามารถดำเนินการได้โดยออกกฎหมายควบคุมการใช้แรงงานสตรี และเด็ก ควบคุมการผลิตหรือจำหน่ายสินค้าและบริการที่เป็นอันตรายหรืออาจก่อให้เกิดอันตรายเหล่านั้น

2. การให้ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจแก่ประชาชน
3. ให้บริการด้านสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ฯ
4. การแสวงหารายได้ด้านอื่นๆ เช่น การประกอบการรัฐวิสาหกิจต่างๆ
5. การพัฒนาประเทศ โดยรัฐบาลจะต้องสร้างปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจต่างๆ (Infrastructures) เช่น ถนน ท่าเรือ ท่าอากาศยาน เป็นต้น ซึ่งปัจจัยต่างๆเหล่านั้นจะช่วยให้การพัฒนาประเทศได้รวดเร็ว

จากหน้าที่ความรับผิดชอบของรัฐบาลนำไปสู่การใช้จ่ายเงินเพื่อดำเนินการตามหน้าที่ การแสวงหารายได้ การก่อหนี้ ตลอดจนการใช้นโยบายทางการคลังเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

1.3 ความเป็นมาของวิชาการคลังของไทย

สำหรับความเป็นมาของการคลังในประเทศไทยมีวิวัฒนาการคล้ายคลึงกับประเทศอื่นๆ โดยในระยะแรก (ในสมัยกรุงสุโขทัย) พระเจ้าแผ่นดินไม่มีรายได้จากภาษีอากร รายได้ของพระเจ้าแผ่นดินมาจากแหล่งอื่นๆ อาทิเช่น การค้าขาย (ในสมัยนั้นมีการแต่งเรือสำเภาไปค้าขายกับประเทศจีน) จากการบริจาคของประชาชน เป็นต้น จนกระทั่งสมัยกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถมีการจัดตั้งจตุสดมภ์ 4 ประกอบด้วย เวียง วัง คลัง นา โดยขุนคลังจะเป็นผู้เก็บรักษาทรัพย์สินสมบัติของแผ่นดินและเริ่มมีการจัดเก็บภาษีอากรที่เรียกว่า "ช่วยสัดพัฒนารชนอนตลาด" ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้มีการจัดเก็บภาษีอากรเพิ่มขึ้น อาทิเช่น ภาษีสุรา ภาษีสวน ภาษีบ่อนเบี้ย ภาษีรชนอนตลาด เป็นต้น นอกจากนี้ในสมัยรัชกาลที่หนึ่งได้มีการรายงานการเงินของแผ่นดินเป็นประจำก่อนเสด็จออกจากราชการ แต่เป็นเพียงรายงานทรัพย์สินในท้องพระคลังเท่านั้นยังไม่มีการจัดทำงบประมาณแต่อย่างใด

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2433 ในรัชกาลที่ห้าจึงเริ่มมีการจัดทำงบประมาณแผ่นดินที่แสดงรายได้และรายจ่ายของรัฐบาลขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลต้องการเงินทุนสำหรับลงทุนในกิจการรถไฟและจำเป็นต้องกู้เงินจากต่างประเทศมาลงทุน เพื่อให้ประเทศเข้ามามีความมั่นใจในว่าประเทศไทยจะสามารถชำระหนี้คืนได้ รัฐบาลจึงต้องจัดทำงบประมาณแผ่นดินแสดงรายได้ แหล่งที่มาของรายได้ รายจ่ายและแหล่งที่ไปของรายจ่าย ตลอดจนทรัพย์สินและหนี้

สินค้าต่างๆ ของรัฐบาล โดยเริ่มมีพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณขึ้นและถือเป็นแม่แบบในระบบการคลังของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข และอยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ดังนั้นอำนาจการคลังจึงถูกโอนย้ายมาให้แก่รัฐสภาที่ทำหน้าที่แทนปวงชนชาวไทยในการพิจารณาการหารายได้ การใช้จ่าย การก่อหนี้สาธารณะ และกำหนดนโยบายการคลังของรัฐบาล อย่างไรก็ตามการคลังรัฐบาลของไทยได้รับการปรับปรุงและพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

1.4 ความแตกต่างระหว่างการคลังรัฐบาลและการคลังเอกชน

ความแตกต่างระหว่างการคลังรัฐบาลและการคลังเอกชนพอสรุปได้ดังนี้

1. งบประมาณ

ในการจัดทำงบประมาณระหว่างรัฐกับเอกชนจะแตกต่างกันเริ่มตั้งแต่วัตถุประสงค์ในการจัดทำ โดยรัฐมีวัตถุประสงค์ในการใช้จ่ายเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมเป็นสำคัญ ในขณะที่เอกชนจะมุ่งเน้นการใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ในการทำงบประมาณรัฐจะมุ่งเน้นการใช้จ่ายในโครงการหรือแผนงานที่จะทำให้รัฐบรรลุเป้าหมายตามแผนหรือตามนโยบายที่ได้วางไว้ จากนั้นจะพิจารณารายได้ที่จะต้องหามาเพื่อใช้จ่าย แต่ในด้านเอกชนจะพิจารณารายได้ก่อนจากนั้นจึงกำหนดการใช้จ่ายเงิน

2. การจ่ายเงิน

ในด้านรายจ่าย รัฐบาลสามารถใช้จ่ายเงินมากกว่ารายได้ของรัฐได้โดยรัฐสามารถก่อหนี้ได้และการใช้จ่ายเงินของรัฐบาลจะต้องผ่านความเห็นชอบจากประชาชน โดยผ่านระบบรัฐสภา ซึ่งส.ส.จะทำหน้าที่แทนประชาชนในการเห็นชอบในการใช้จ่ายเงินของรัฐ และต้องตราเป็นกฎหมาย การเบิกจ่ายต้องทำตามกฎระเบียบของกระทรวงการคลัง ส่วนเอกชนมักจะใช้จ่ายเงินงบประมาณน้อยกว่าหรือเท่ากับรายได้ และไม่ต้องตราเป็นกฎหมาย การเบิกจ่ายจะเป็นไปตามความต้องการของเจ้าของหรือผู้บริหาร

3. รายได้

รายได้ของรัฐส่วนหนึ่งมาจากการบังคับเก็บจากประชาชน ได้แก่ภาษีต่างๆที่รัฐเก็บจากประชาชน ซึ่งจะต้องมีตราเป็นกฎหมาย ที่เหลือจะได้จากการขายสินค้าและบริการ เงินบริจาค ค่าปรับ ดอกเบี้ยเงินฝาก ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม

ส่วนรายได้เอกชนจะมาจากการขายสินค้าและบริการเป็นหลัก ไม่สามารถบังคับ
เก็บจากประชาชนโดยทั่วไปได้

1.5 ความสำคัญของวิชาการคลังรัฐบาล

สาเหตุที่วิชาการคลังรัฐบาลมีความสำคัญมากขึ้นเนื่องมาจาก

1. หน้าที่ความรับผิดชอบของรัฐบาลเพิ่มมากขึ้น ทำให้รัฐบาลต้องใช้จ่ายเงินมากขึ้น
และเพื่อหาเงินมาใช้จ่ายรัฐบาลก็ต้องแสวงหารายได้ ซึ่งรายได้หลักของรัฐบาลส่วนใหญ่มา
จากการเก็บภาษีอากรและหากสามารถเก็บภาษีได้เงินจำนวนน้อยไม่เพียงพอรัฐบาลก็จะต้อง
ก่อหนี้สาธารณะ อย่างไรก็ตามการใช้จ่ายและการแสวงหารายได้ของรัฐบาลจะมีผลกระทบต่อ
เศรษฐกิจมวลรวมและประชาชนทุกคน

2. การที่รัฐบาลมีนโยบายเปิดเสรีในทุกด้าน (ตามความต้องการของประเทศ
มหาอำนาจ) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดเสรีทางการเงินส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของ
เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินนโยบายการเงินของประเทศคืออัตราดอกเบี้ย รัฐบาลก็จะ
ต้องหันมาใช้เครื่องมือทางการคลังให้มากขึ้น

1.6 ขอบเขตของวิชาการคลังรัฐบาล

ในการศึกษาวิชานี้จะศึกษาถึงรายได้ รายจ่ายของรัฐบาล หนี้สาธารณะ รัฐวิสาหกิจ
นโยบายการคลังและผลกระทบต่อเศรษฐกิจมวลรวม

1.7 ความสัมพันธ์ระหว่างวิชาการคลังรัฐบาลกับวิชาอื่นๆ

วิชาการคลังรัฐบาลมีความสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆดังนี้

1. วิชาเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้ผู้บริโภค
เกิดความพอใจสูงสุด วิชาการคลังก็เป็นสาขาหนึ่งของวิชาเศรษฐศาสตร์ ที่มีการศึกษาถึงกิจ
กรรมการใช้จ่าย การแสวงหารายได้ของรัฐบาล และพฤติกรรมหรือผลกระทบที่เกิดจากการ
ใช้จ่ายและการแสวงหารายได้ของรัฐ

2. วิชารัฐศาสตร์

ในการบริหารประเทศของรัฐบาลจะถูกควบคุมโดยประชาชน(ยกเว้นประเทศที่เป็นเผด็จการ) ในการจะออกกฎหมายต่างก็จะต้องเห็นชอบจากประชาชน โดยประชาชนจะใช้อำนาจผ่านรัฐสภา ซึ่งรัฐสภาจะทำหน้าควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล ดังนั้นการที่รัฐบาลจะใช้เครื่องทางการคลังไม่ว่าจะเป็นทางด้านรายจ่ายหรือการแสวงหารายได้ก็จะต้องตราเป็นกฎหมายและผ่านการเห็นชอบจากรัฐสภา ทำให้การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายหรือตัดสินใจจัดเก็บภาษีบางครั้งไม่สามารถยึดหลักการทางเศรษฐศาสตร์ทั้งหมดได้จำเป็นต้องใช้หลักการทางรัฐศาสตร์มาตัดสินปัญหา เช่น การใช้งบประมาณรายจ่ายไปในโครงการสร้างงานในชนบท การใช้งบประมาณในการแทรกแซงราคาผลิตทางการเกษตร ฯลฯ จะเห็นว่าวิชารัฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์กับวิชาการคลังรัฐบาลอย่างมาก

3. วิชานิติศาสตร์

ในการใช้เครื่องมือทางการคลัง อาทิเช่น งบประมาณรายจ่าย รายได้ จะต้องตราเป็นกฎหมาย เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีกฎหมายรองรับในการเบิกจ่ายหรือบังคับเรียกเก็บเงินจากประชาชนได้โดยไม่มีข้อผิดพลาด จึงทำให้วิชาการคลังมีความสัมพันธ์กับวิชานิติศาสตร์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

4. วิชาจิตวิทยา

ในการใช้จ่ายเงินและการแสวงหารายได้ของรัฐบาลจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมในการบริโภค การทำงาน การออมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความศรัทธาและความไว้วางใจในรัฐบาล ดังนั้นในการใช้จ่ายเงินและการแสวงหารายได้ของรัฐบาลจะต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยา ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนการจัดเก็บภาษีเงินได้ในอัตราที่สูงมากจะส่งผลให้ผู้มีรายได้สูงลดการทำงานลง ก่อให้เกิดการว่างงานของผู้มีรายได้น้อยและการออมลดลงติดตามมา ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ในการกำหนดรายจ่ายและการแสวงหารายได้ของรัฐบาลจำเป็นต้องรู้ถึงหลักจิตวิทยา

5. วิชาคณิตศาสตร์และสถิติ

เหตุที่วิชาคณิตศาสตร์และสถิติเข้ามามีบทบาทในวิชานี้ก็สืบเนื่องจากการวางแผนการใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากโครงการต่างๆจำเป็นต้องใช้วิธีการคณิตศาสตร์ในการคำนวณและในการคาดคะเนรายได้ในอนาคตของรัฐบาลก็สามารถใช้วิธีการทางสถิติเข้าช่วยทำให้การคาดคะเนได้ใกล้เคียงความจริงมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการสร้างแบบจำลองเศรษฐกิจขนาดให้โดยใช้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์เพื่อศึกษาผลกระทบการใช้นโยบาย

ทางการคลังของรัฐบาล ดังนั้นจะเห็นว่าบทบาทของวิชาคณิตศาสตร์และสถิติเพิ่มขึ้นมากใน วิชาการคลังรัฐบาล

1.8. เครื่องมือทางการคลัง

1. การแสวงหารายได้

ในการแสวงหารายได้ของรัฐบาลจะเป็นการดึงเอาทรัพยากรจากภาคเอกชนมาสู่ภาค รัฐ เพื่อนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาจัดสรรใหม่ นอกจากนี้การแสวงหารายได้ก็ถูกใช้ เป็นเครื่องมือในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ในการแสวงหารายได้รัฐจะแสวงหาจาก แหล่งที่มาต่างๆดังนี้

(1) รายได้จากภาษี เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญ เช่นภาษีรายได้ ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีศุลกากร เป็นต้น

(2) รายได้ที่มีใช้ภาษีอากร แหล่งรายได้ที่สำคัญได้แก่ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต ค่าปรับ ค่าสัมปทาน เป็นต้น

(3) หนี้สาธารณะ เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งของรัฐบาล โดย อาจจะเป็นการก่อหนี้ภายในประเทศหรือต่างประเทศก็ได้

(4) เงินอุดหนุน สำหรับประเทศยากจนเงินอุดหนุนถือเป็นแหล่งรายได้ที่ สำคัญมากแหล่งหนึ่งโดยเงินอุดหนุนเหล่านี้อาจเป็นการให้โดยรัฐบาลหรือองค์เอกชนก็ได้

(5) รายได้จาก รัฐวิสาหกิจ รัฐวิสาหกิจเป็นแหล่งรายได้อีกแหล่งหนึ่ง ของรัฐบาล โดยรัฐวิสาหกิจจะต้องนำรายได้ที่หาได้บางส่วนนำส่งคลัง ส่วนจะมีจำนวน มากหรือน้อยเท่าไรก็ขึ้นอยู่กับกฎระเบียบของรัฐวิสาหกิจนั้นๆ

2. การใช้จ่ายของรัฐบาล

การใช้จ่ายเงินงบประมาณของรัฐบาลเป็นการคืนทรัพยากรให้แก่ภาคเอกชน เป็น การจัดสรรทรัพยากรที่มีจำกัดให้มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามความต้องการของประชาชน (ในระบอบประชาธิปไตย) นอกจากนี้ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาเสถียรภาพทาง เศรษฐกิจการกระจายความเจริญ กระจายรายได้ เป็นต้น

1.9 วิธีการศึกษาการคลังรัฐบาล

ในการศึกษาการคลังรัฐบาล(หรือการศึกษาวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์)สามารถแบ่งออกเป็น 2 วิธี ได้แก่ Positive analysis กับ Normative analysis โดยวิธีการศึกษาวิเคราะห์แบบ Positive analysis ในทางจะมุ่งศึกษาจากเหตุไปหาผล เช่น การใช้นโยบายและเครื่องมือทางการคลังต่างๆจะมีผลต่อสภาวะเศรษฐกิจอย่างไร ตลอดจนการคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากการใช้เครื่องมือทางการคลังนั้นๆ ตัวอย่างเช่น ศึกษาว่าการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มมีผลต่ออัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างไร และ ถ้าหากรัฐบาลเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีมูลค่าเพิ่ม จากเดิม ร้อยละ 10 เป็นร้อยละ 7 จะมีผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างไร เป็นต้น ส่วนการศึกษาแบบ Normative analysis จะศึกษาจากผลไปหาเหตุ เช่นว่าผลลัพธ์ที่ต้องการหรือที่ควรจะเป็นนั้นคืออะไร และอะไรเป็นสาเหตุ อาทิเช่น หากรัฐบาลต้องการในเกิดการบริโภคมากขึ้นจากเดิมอีกร้อยละ 1 รัฐบาลจะต้องดำเนินการอย่างไรบ้าง เป็นต้นว่าควรลดภาษีอะไรจำนวนเท่าใด

1.10 ขนาดภาครัฐบาล

ขนาดของภาครัฐบาลจะมีขนาดใหญ่หรือขนาดเล็กขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลเป็นสำคัญ เช่นรัฐบาลที่มีนโยบายเปิดเสรีในทุกด้านและรัฐคอยดูแลอยู่ห่าง ขนาดของรัฐบาลประเภทนี้จะมีขนาดเล็ก หากรัฐบาลใดมีนโยบายให้บริการแก่ประชาชนโดยรัฐจะเป็นผู้ดำเนินการ ขนาดรัฐบาลก็จะมีขนาดใหญ่ ปัญหาสำหรับนักเศรษฐศาสตร์มีได้อยู่ที่รัฐบาลมีขนาดใหญ่หรือเล็ก แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าขนาดเหมาะสมของรัฐบาลควรอยู่ ณ ขนาดใดจึงจะมีประสิทธิภาพและก่อประโยชน์สูงสุด สำหรับวิธีการวัดขนาดของภาครัฐมีหลายวิธีเช่น

1. วัดจากสัดส่วนระหว่างค่าใช้จ่ายของรัฐ(Public Expenditures)กับ GDP

$$\text{ขนาดภาครัฐ} = \frac{\text{ค่าใช้จ่ายของรัฐ}}{\text{GDP}}$$

2. วัดจากสัดส่วนของค่าใช้จ่ายในการบริโภคและการลงทุนของรัฐ(รวมทั้งของรัฐวิสาหกิจต่างๆ)กับ GDP

$$\text{ขนาดภาครัฐ} = \text{ค่าใช้จ่ายในการบริโภคและการลงทุนของรัฐ}$$

(รวมทั้งของรัฐวิสาหกิจต่างๆ)

GDP

3. วัดจากสัดส่วนของค่าใช้จ่ายในการบริโภคและการลงทุนของรัฐกับ GDP

$$\text{ขนาดภาครัฐ} = \frac{\text{ค่าใช้จ่ายในการบริโภคและการลงทุนของรัฐ}}{\text{GDP}}$$

4. วัดจากสัดส่วนของค่าใช้จ่ายในการบริโภคของรัฐกับ GDP

$$\text{ขนาดภาครัฐ} = \frac{\text{ค่าใช้จ่ายในการบริโภคของรัฐ}}{\text{GDP}}$$

5. วัดจากสัดส่วนของการจ้างงานของรัฐกับการจ้างงานทั้งหมด(คิดเป็นจำนวนคน)

$$\text{ขนาดภาครัฐ} = \frac{\text{การจ้างงานของรัฐ}}{\text{การจ้างงานทั้งหมด}}$$

6. วัดจากสัดส่วนของการจ้างงานของรัฐกับการจ้างงานทั้งหมด(คิดเป็นจำนวนชั่วโมงการทำงาน)

$$\text{ขนาดภาครัฐ} = \frac{\text{การจ้างงานของรัฐ}}{\text{การจ้างงานทั้งหมด}}$$

7. วัดจากสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์เพิ่มในส่วนของรัฐกับ GDP

$$\text{ขนาดภาครัฐ} = \frac{\text{มูลค่าผลิตภัณฑ์เพิ่มของรัฐ}}{\text{GDP}}$$

8. วัดจากสัดส่วนของรายได้ของรัฐกับ GDP

$$\text{ขนาดภาครัฐ} = \frac{\text{รายได้ของรัฐ}}{\text{GDP}}$$

9. วัดจากสัดส่วนของรายได้จากภาษีทางตรง(Direct taxes) กับ GDP

$$\text{ขนาดภาครัฐ} = \frac{\text{รายได้จากภาษีทางตรง(Direct Taxes)}}{\text{GDP}}$$

10. วัดจากสัดส่วนของรายได้จากภาษีทางอ้อม(Indirect taxes) กับ GDP

$$\text{ขนาดภาครัฐ} = \frac{\text{รายได้จากภาษีทางอ้อม(Indirect Taxes)}}{\text{GDP}}$$

11. วัดจากจำนวนเงินประกันสังคมกับ GDP

$$\text{ขนาดภาครัฐ} = \frac{\text{จำนวนเงินประกันสังคม}}{\text{GDP}}$$

12. วัดจากสัดส่วนของเงินโอนของรัฐที่จ่ายให้ครัวเรือน(Household Transfer Income)กับรายได้ที่จับจ่ายใช้สอยได้ของครัวเรือน(Disposable Income)

$$\text{ขนาดภาครัฐ} = \frac{\text{เงินโอนที่รัฐจ่ายให้ครัวเรือน}}{\text{รายได้ที่จับจ่ายใช้สอยได้}}$$

13. วัดจากสัดส่วนของเงินอุดหนุนที่รัฐจ่ายให้กับธุรกิจกับมูลค่าผลผลิตที่เพิ่มขึ้น

$$\text{ขนาดภาครัฐ} = \frac{\text{เงินอุดหนุนที่รัฐจ่ายให้กับธุรกิจ}}{\text{มูลค่าผลผลิตที่เพิ่มขึ้น}}$$

การวัดโดยวิธี 1-4 เป็นการวัดขนาดภาครัฐจากการใช้จ่ายเงินของรัฐ ส่วนการวัดโดยวิธีที่ 5 - 7 วัดโดยดูจากการมีส่วนร่วมในการผลิต สำหรับวิธีวัดที่ 8-11 เป็นการใช้จ่ายรายได้ของรัฐเป็นตัวชี้วัด และวิธีที่ 12 -13 จากแสดงการพึ่งพาของสังคมที่ด้อยพึ่งพารัฐ ซึ่งวิธีที่ 12 -13 เป็นการวัดขนาดภาครัฐในประเทศสังคมนิยม

1.11 สรุป

การคลังรัฐบาล (Public Finance) เป็นวิชาเศรษฐศาสตร์แขนงหนึ่งที่มุ่งเน้นศึกษาและวิเคราะห์ถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐบาลในด้านรายได้ รายจ่าย การก่อหนี้ สาธารณะ และนโยบายการคลัง ตลอดจนวิธีการและเทคนิคที่ใช้ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมส่วนร่วม

สาขาที่วิชาการคลังรัฐบาลมีความสำคัญมากขึ้นเนื่องมาจากหน้าที่ความรับผิดชอบของรัฐบาลเพิ่มมากขึ้น การที่รัฐบาลมีนโยบายเปิดเสรีในทุกด้าน (ตามความต้องการของประเทศมหาอำนาจ) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดเสรีทางการเงินส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินนโยบายการเงินของประเทศคือประสิทธิภาพลดลง ดังนั้นรัฐบาลก็จะต้องหันมาใช้เครื่องมือทางการคลังให้มากขึ้น ในการศึกษาการคลังรัฐบาล (หรือ การศึกษาวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์) สามารถแบ่งออกเป็น 2 วิธี ได้แก่ Positive analysis กับ Normative analysis ขนาดของภาครัฐบาลจะมีขนาดใหญ่หรือขนาดเล็กขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลเป็นสำคัญ ปัญหาสำหรับนักเศรษฐศาสตร์มีได้อยู่ที่รัฐบาลมีขนาดใหญ่หรือเล็ก แต่อยู่ที่ว่าขนาดเหมาะสมของรัฐบาลควรอยู่ ณ. ขนาดใดจึงจะมีประสิทธิภาพและก่อประโยชน์สูงสุด